Արեւելեան
Տարեր
Համաթաթերթ
Ազգային
Գրական եւ Քաղաքական
36րդ ՏԱՐԻ
1906
14 ՀՈՒՆՎ. ԹԻՒ 24
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Մ. Մատուրեան Որդի
ԻԶՄԻՐ
M. & M. HASGALIAN Cie Smyrne

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ն. Հ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ	Իրարու Օգնել	603
ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ	Հիւսիսային Ֆրանսան	608
Ա. Մ. ՍԵՒԵԱՆ	Հալէպի Հայ Գաղթ. Ընդ. ու Ներկան	613
Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ	Րէզլաւը Ամերիկայի Մէջ	616
ՄԻՀ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ	Ներհայեցում	618
Ց. ԱԼՓԻԱՐ	Քիչ մը Բարեկարգութիւն	619
Տ. ՊՈՂՏԻԿԵԱՆ	Երկրագործական Հարցեր	622
	Դատական Դործեր	624
	Լրաբեր	626

ՆՈՐԹՋԷՔՐՆ
(NORTHERN)

ՀՐԳԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Իգմիրի Դործակալութիւն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Մ.	3,000,000
Տարեկան Հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի դրամ	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպաստաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարանները, ամէն տեսակ ապրանքներ եւն. եւն.։

Տեսչական Գործակատար Իզմիրի։

ՃԷՅՄՍ ՀԱՔԳԷՆՍՕՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ
Գրասենեակ գլխ. Բանկ Աթոռոցութենէքեր

LA UNION ET PHENIX ESPAGNOL
ԼԱ ԻՒՆԻՕՆ Է ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ Է
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ, ԿԱՒԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Դրամագլուխ	12 000,000 Ֆրանք
Պահեստի դրամագլուխ	59 000 000 »
Բարիզի մէջ երաշխաւորը	7 000 000 »

ՓՈՂԱՆ ՏԱՐԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ԱՒՐՈՒՊԱ ԵՐԿՈՒ ՖԻ. ՏԱՐՈՒՆ ՊԱՁՏԱՆԱԿ
ԻՒՆԻՕՆ Է ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ 600 ՖԻ. ԿԱՊԱՀՈՎԻ

600 Ֆր. *ապահովագրակն «զօլիսի» հետ մէկ տոզ՝ Քոէ-տի Ֆոնսէ տը Ֆրանսա եւ կամ «Վիլ տը Բաւ-իի պատասխանատուին մը կը տուի որոնք տարեկան վճարեն եւ չորս անգամ դիմաքննութեան ենթին։ Ապահովագրական այս «զօլիսին» տէրը՝ Քոէտի Ֆոնսէն եւ կամ «Վիլ տը Բաւ-իի» պատասխանատուները վճարատնանութեան առնեն «զօլիսին» խիստ վճարակիւք մարզը պարգեւին 20էն Իր առանձնաձեւ իրաւունք ունի*

«Զօլիսի» պայմանագիրը՝ *ինչպէս նաեւ տէրը վնասին, մինչեւ իր մահուան օրը հատուցած գումարը առանց տոկոսի ետ վճարուի ժառանգորդներուն կը վերադարձուի։*

Եթէ ապահովագրութեան 3 տարի վճարելէ վերջ ապահովագրութիւնը ուզէ դադրեցնել ընկերութիւնը մէն մի 24 Ֆր. ի փոխարէն 30 Ֆր. կը հատուցանէ տոկոսով պայմանագրին լրանալէն եւեթ, սակայն եթէ ուզէ անմիջապէս եւ առնել իր գրամը, այն ատեն փոքր ինչ մը կ'ըլլայ։

Ընկերութեան կեդրոնատեղին կը գտնուի, Բարիզ Շօսէ Տանթէն, 66 թիւ իր կալուածին մէջ։

Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի եւ Առանձին վիլայեթներուն Աբրահեդագոսի կղզիներու։

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Իզմիր. Շիշէճմէլեր փողոց Աւստրիական Թղթատան վրայ։

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅՕԹԴ ՏԱՐԻ

14 ՅՈՒՆԻՍ 1906 — ԹԻՒ 25

ԻՐԱՐՈՒ ՕԳՆԵԼ

ԲԱՐԵՇՐՋՈՒԹԵԱՆ ՍԱՏԱՐ ՄԸ

« Բնականը՝ գերագոյն իմաստասիրականն է »

ՊԱՆԴ կարելի է որ այս վերնագիրն ու նշանաբանը իրաւ անհամաձայն գտնեն եւ կամ զանոնք իրարմէ բոլորովին անջատ պարագաներ նկատանն։

Արդարեւ իրարու օգնել առաջին ակնարկով իբրեւ բարոյական կանոն կամ կրօնական պատուէր կ՚ներկայանայ, որովհետեւ սրբագրան առակներու մէջ գրուած է թէ «Մի յապաղեր բարի առնել կարօտեալոյ, յորժամ ձեռնհաս իցես օգնել նմա» մինչդեռ իրերու եւ անցքերու անմիջական ազդեցութեան տակ գտնուող գիտուններ ու բանաստեղծներ բնականի մէջ կոյր, բիրտ եւ անգութ ոյժ մը տեսած են, եւ յոռետես իմաստասէրն ալ զայն անբարոյական նկատած է։

Աւելի առաջ երթալով պիտի տեսնենք որ նեղեալներու վարպետական թիւնն (*dégoûtisme*) ու անկէ ծնունդ առնող չուտասած սկեպտիկականութիւնը իրենց տարապայման բնազանցներով բնապանդականն ու բնականը, կրօնն ու գիտութիւնը իրարու անհաշտ թշնամի բրած են։ Ահա առանձ իրաւունք ունենալ պիտի կարծեն բանասէ՛ր՝ բարոյականն ու բնականը ի՞նչ յարաբերութիւն ունին, մինչդեռ կան ուրիշներ, որոնք բնութեան եւ գիտութեան դէմ ուղած նոյնօրինակ ամբաստանութիւնները կամ տպաւորութեան տա-

դիւնք եւ կամ մեծ անիրաւութիւն կ՚համարին եւ պիտական կրօնը ամենէն ճշմարիտը, ամենէն սիրելիականը կ՚դատանին։

Սառնք կըսեն թէ՝ պէտք չէ որ բուն իսկ կրօնը, կրօնաւորական հատատատութիւններու հետ նոյնացեալ նկատուի, եւ մարդկային հոգին այդ կարգի հատատատութիւններու չորս պատերուն մէջ փակուի մնայ, այլ ընդհակառակը լաւ է որ սիրելիական անփակ եկեղեցիի մէջ վերապահայ։

Գիտական կրօնք մը, ինչպէս նաեւ կրօնական իմաստասիրութիւն մը, որ բարոյականութիւնն եւ առաքինութիւնն կ՚քարոզեն, կրնան զոհացում տալ մարդուս հոգեկան ճշմարիտ եւ անհրաժեշտ մէկ պէտքին, որովհետեւ անիմանալի պատգամներու տակէն կրաւորապէս հաւանութիւն տալու տեղ, երբ ուղիղ միտքով եւ անկաշկանդ դատողութեամբ օժտուած գիտութիւնը ճշմարտի բարձանքէն բնութիւնը խորազնին քննէ, այդ գիտական տեսարաններու առջեւ մաքուր սիրտերէն ինքնաբերաբար պիտի ցայտէ կրօնի անչէջ լոյսը։

Բնութիւնը իր անյողդի օրէնքներով սիրելիական կրօնի տատջին եւ նուիրական գիրքն է, մարդիկ զայն որչափ ուշի ուշով կարդան անոր սքանչելիքը աւելի հիանալիօրէն պիտի պարզուին, տառերը պիտի ջրուին, սխալները պիտի ուղղուին եւ բարքերը պիտի աղնուանան։

Բլօտ Պէրնար տակաւին ինչ դար չէ որ ըսած է թէ «համոզուած եմ որ պիտի գայ օր մը, ուր բնախօսը, բանատեղծն ու իմաստասէրը միեւնոյն լեզուով պիտի խօսին եւ ամէնքն ալ գիրար պիտի հասկնան։» Սառնց վրայ կարելի է աւելցնել նաեւ բարոյագէտն ու կրօն քարոզողը։

Շատ երկար պիտի ըլլայ կրօնի եւ գիտութեան մէջ կարծեցեալ հակառակութիւններու եւ այդ կերպով ծագած մեռոի վէճերու վրայ ճառել, արդէն հարկ ալ չկայ այդ տեսակ անհիմն ենթադրութիւններու վրայ ծանրանալու, որովհետեւ կարելի չէ բնութիւնն ու կրօնը, բանականութիւնն ու հաւատքը, ի մի բան բնականն ու բարոյականը իրարու հակառակ նկատել, քանի որ անոնց Գերագոյն Հեղինակը մէկ է եւ ղանոնք իրարու կցած։

Այս կարգի ճշմարտութիւններէն մին ապացուցանելու համար Պ. Պետրոս Բրոպոտքին հրատարակած էր անգլիերէն լեզուով նոր երկասիրութիւն մը, որու վրայ մեր յարգելի բարեկամներէն Պ. Կ. Նաւասարդ գիտական չարժուձեւներու վրայ ըրած տեսութեան մէջ կարեւոր ծանօթութիւններ տուած էր (Տես Ա. Մամուլ, ներկայ տարի, թիւ 15)։

Ցիշեալ գիրքը վերջերս Տիկ. Մ Պրէալի միջոցաւ Ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ, սոյն թարգմանութեան առթիւ Պ. Դանիէլ Կրիկ. ալ գրի առած է հետեւեալ խորհրդածութիւնները, զորս կարժէ

թարգմանաբար հոս գետեղել:

«Հեղինակը՝ երբ երիտասարդ էր, Արեւելեան Սիպերիոյ եւ Հիւսիսային Մանչուրիի կողմերը կատարած էր համբարդութիւններ, որոնց միջոցին իրեն ուշադրութիւնը գրաւած էին հետեւեալ երկու իրողութիւնները:

Մէկ կողմէն գժնդակ կենսապայմաններ մը մղած էր բնութեան կամ կլիմայի խստութեան դէմ, որ անպակաս ճիւերով կեանքերու կորուստ կ'պատճառէր եւ միւս կողմէն մի եւ նոյն տեսակէ եղող անասուններու մէջ գոյութեան միջոցներու մասին այդ մոլեգին պայքարը կ'պակսէր:

Տարվինականներու մեծ մասի իսկքին ալ նայելով այս պարագան՝ կենսական պայքարի գլխաւոր յատկարարն ու բարեշրջութեան ամենէն կարեւոր ազատարն է:

Հեղինակը ամէն ուր որ տեսած է գոնդագունդ անասուններ, օրինակի համար լճերու մէջ միլիոնաւոր անհատներով քանակ չափ տեսակներ, որոնք միացած են իրենց պզտիկները մեծցնելու, հոն նշմարած է որ ամէն տեսակի պատկանողները իրարու կ'օգնեն եւ գործնական կերպով եւ փոխադարձաբար իրարու թեւ թիկունք կըլլան, այն տեսիճան որ հարկաւորուած է խորհելու թէ այդ հանգամանքը ամենամեծ կարեւորութիւն ունի կեանքը պահելու, իրարջանչիւր տեսակը պաշտպանելու եւ ետքի բարեշրջութիւնը ապահովելու համար: Ուստի չկրցաւ համոզուիլ եւ ընդունիլ թէ գոյութեան միջոցներու մասին ինչպէս համազգի անասուններու, նոյն եւ մարդերու մէջ պայքար մղելը «բնական օրէնք» մ'է: Իրաքանչիւր տեսակի անհատներուն մէջ մղուած նախնօրինակ անդուլ պայքարը տառապիմութեան իրրեւ պայման մը ճանչնալ ոչ թէ միայն անիմաստ սարսռազդիւն մ'էր, այլ եւ զինուեցան արդիւնքին հակառակ:

Ս. Փեթրսպուրկի համալսարանի պատասու Պ. Քեսլեր 1880 ին Ռուս բնագէտաց ընկերու ժողովին մէջ բանախօսելով պարզած էր այն գաղափարը թէ բնութեան մէջ փոխադարձ պայքարի օրենքին կից գոյութիւն ունի նաեւ փոխադարձ օգնութեան օրէնքը, որ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի կեանքի պայքարին մէջ յաղթելու եւ մանաւանդ տեսակներու մէջ աստիճանական բարեշրջութիւն առաջ բերելու համար: Այս նոյնպէս կանկարծ փայլող լուսաւոր առաջնորդ մ'եղած էր, ուր Հեղինակը իրողութեան այնքան հանճարեղ գաղափարը, որ զայն աւելի լայնօրէն բացատրելու համար ընկալաւ նոր տպաւորութիւններ հաւաքել:

Բրոպոտքին կրկ թէ՝ կարելի չէ անասնական կամ կենդանական ընկերակցութիւնը սիրոյ եւ համակրութեան մէջ տեսնել, նմանապէս մարդկային բարոյականը միայն սիրոյ եւ համակրութեան վրայ հիմնել, ինչպէս կ'խորհէր Պիւխնէր: Հոս համեմատու-

թեան եւ ընկերականութեան ղղացումը աւելի ընդարձակօրէն կ՚գործէ։ Մանաւանդ այսպէս մարդկային ընկերականութիւնը հիմնուած է այժմ անդիտակից զգացումին վրայ, զոր ամէն ոք կ՚ասանայ գործնականապէս իւրաքանչիւր օգնելով, ամէն անհատ կ՚ղղայ թէ իւրաքանչիւրին երջանկութիւնը անբաժան կախում ունի ամբողջին երջանկութենէն եւ ունի արդարութեան վրայ տարտամ գաղափար մը, որ իւրաքանչիւր անհատի նկատել կուտայ թէ ուրիշ անհատներու իրաւունքներն ալ իրենին հաւասար են։

Այս քննութիւններու վրայ Հեղինակը սկսաւ իրաւամբ խորհիլ թէ՝ իրարու օգնելը իբրեւ բնական օրէնք եւ բարեչըջութեան սաստար մը նկատելով յօրինուած գիրք մը կարեւոր թերի մը պիտի լրացնէ։

Հըքսլէյ 1888ին հրատարակեց կեանքի պայքարին վրայ յայտագիր մը, մեր Հեղինակը տեսնելով որ յիշեալ գրութեան մէջ բնական իրողութիւններու վրայ չատ անճիշդ մեկնութիւն մը տրուած է, միտքը դրաւ պատասխանել, իր նպատակը յայտնեց Տարվինի աշխատակիցներէն Պ. Ու. Պէյթսին, որ պատասխանեց թէ «Այո՛, ճիշտ տարվինականութիւնը սա է, Տարվինի վարդապետութիւնը չատ յօրի կերպով մեկնեցին, պատրաստէ՛ յօդուածներդ եւ երբ զանոնք տպեսս, պիտի գրեմ քեզի նամակ մը զոր կրնաս հրատարակել»։ Պ. Բրոդրաքին այդ յօդուածները եօթը տարուան մէջ կրցաւ պատրաստել եւ երբ վերջինը հրատարակուեցաւ Պէյթս մեռած էր։

Այս անգամ հրատարակուած հատորին մէջ Հեղինակը նախ կուսումնասիրէ թէ անասուններու տարբեր տեսակները ի՛նչպէս իրարու կօգնեն, վերջը մարդկային բարեչըջութեան մէջ այդ սաստարին կատարած դերը կ՚քննէ։ Այս վերջին պարագան չատ աւելի անհրաժեշտ երեւցաւ իրեն քան թէ ուրիշ մի քանի բարեչըջականներու, որոնք թէեւ կ՚ճանչնան թէ կարեւորութիւն ունի անասուններուն իրարու օգնելը, բայց մարդու մասին պայն ընդունելու չեն ըլլար, ինչպէս ըրած է Հ. Սփէնսըր, այս վերջիններու կարծիքով մարդերու մէջ իւրաքանչիւրին կողմէ ամէնէն դէմ մղուած պայքարը օրէնք է։ Ուստի Հեղինակը իր երկասիրութեան զանազան գլուխներուն մէջ յաջորդաբար կ՚ներկայացնէ անասուններու, վայրենիներու, բարբարոսներու, միջնադարեան քաղաքացիներու եւ ժամանակակիցներու քով իրարու օգնելու կարեւորութիւնը։

Հեղինակը՝ անասուններու մէջ իրարու օգնելուն վրայ յատկացուցած է չահեկան եւ զբաղիչ գլուխ մը, ուր կապացուցանէ թէ՝ երբ մէկը գոյութեան համար եղած պայքարը ուսումնասիրելու սկսի, իրարու օգնելու տեսակէտով իր աչքին առջեւ ներկայացող րոպմագիմի իրողութիւնները անոր ուշադրութիւնը պիտի գրաւեն, ա՛չ թէ միայն պզտիկները մեծցնելու, այլ եւ անհատին անդորրութիւնը եւ անհրաժեշտ տուողը ապահովելու մասին։

Իբարու օդնելը կենդանական դասակարգի բազմաթիւ տեսակներուն մէջ կանոն մ'է։ Հեղինակը չատ օրինակներով ստորին կարգի անասուններու մէջ իսկ գործակցութեան գոյութիւնը կապացուցանէ, օրինակի համար մարախներու, ճպուռներու, պատեհաթեւերու (coléoptères), խնչափառներու եւ ընկերակցութիւնները, նաքը մրջիւններու եւ մեղուներու իբարու օդնելը չատ հրապուրիչ կերպով կ'նկարագրէ եւ աւելի բարձր դասակարգի անասուններուն մէջ ալ ընկերակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան միեւնոյն բնազդումները գոյութիւնը կ'հաստատէ, այս կերպով կարգ մը թռչուններ օրսի համար իրարու հետ կընկերանան, կամ կռուընկերու եւ թուխակներու պէս անհատին գոյութիւնը ապահովելու եւ կեանքի հաճոյքները ըմբոշխնելու համար միասին ապրելու բարիքները կարծես թէ կ'հասկնան։ գաղթ կամ տեղափոխութիւնները ալ թռչուններուն քով իրարու օդնելու ուրիշ օրինակներ կընծայեն։

Գալով կաթնասուններուն, ասոնց մէջ սովնէն առաջ ուշադրութիւնն կ'գրաւէ ընկերակցող անասուններուն թուական անդրին առաւելութիւնը քանի մը անասակ մսակերներու վրայ, որոնք այնքան չեն ընկերանար։ եղջերուներ, յամօրները, վիճները եւ. որոնք ընկերակցող անասուններ են. հին եւ նոր աշխարհը լեցուցած են իրենց երամակներով, որոնց բազդատմամբ անհնչան է մսակերներու թիւը, ասոր հետ մէկտեղ նայն իսկ այս վերջիններու մէջ ալ, օրինակի համար առիւծները, գայլերը, գայլաչուները եւ. որսի համար ընկերակցութիւններ կ'կազմեն։

Մանուածոյ կրծողներու, եղնգաւորներու եւ որճողներու, օրինակի համար ակիւններու, մկնարջներու, կուղբերու եւ. մէջ իրարու օդնելը չատ աւաջ դացած է։

Ընկերակցութիւնը նմանապէս կանոն մ'է ձիերու համար ալ, որոնց մէջ կ'հաչուին Ասիոյ վայրենի ձիերն ու վայրենի էշերը, վագրաձիերը, հարաւային Ամերիկայի վայրենաձիերը եւ. Այս կարգին են հեւսիւսային եղջերուները, այծանմները եւ. վերջապէս կապիկները. ինչպէս ամէն ոք գիտէ, դերասանցօրէն ընկերակցիկ են։

Հեղինակը այս իրողութիւնները պարզելէ վերջը կ'հարցնէ թէ՝ ասոնք Տարվինի, Ուոլլաս-եւ անոնց աշակերտներուն կողմէ մէջտեղ բերուած կենսապայքարի տեսութեան հետ մինչեւ ո՞ր աստիճան կրնան համաձայնիլ։ եւ իրրեւ պատասխան ինք կ'մատնանշէ որ Տարվին միեւնոյն տեսակի պատկանող անհատներու մէջ մրցումած պայքարի մասին համարձակ փաստեր դոյդ տուած չէ, եւ երեւելի տեսակներու մէջ մրցակցութիւնն ալ իրական չէ, այսինքն տեսակ մը ուրիշ տեսակի մը կողմէ սովալլուկ կամ բնաջինջ չըլլար, այլ տեսակի մը անհետացուց մը առաջ կուգայ իր անհամաձայ-

նուիրեն նոր պայմաններու հետ, մինչեւ միւսը որ հայտ կըլլայ, կապրի, ուստի կենսապայքարը փոխաբերական նշանակութեամբ միայն կարելի է գործածել։

Հեղինակը՝ աճումի դէմ բնական արգելներու, այսինքն կլիմայի խստութեան, օդի չանկարծական փոփոխութիւններուն, փոթորիկներուն, տարափոխիկ հիւանդութիւններուն վրայ ալ ուշադրութիւն կ՚հրաւիրէ։ ասոնք, կըսէ, անհատներու թիւը նուազեցնելով կենսապայքարի զոյութեան պատճառը կ՚վերցնեն եւ հետեւաբար կենսական զուգախնդրութեան վարիածը կ՚տկարացնեն, եւ կ՚մատնանշէ որ այդ արգելներու ներգործութիւնը դրեթէ ուսումնասիրուած չէ այնչափ, որչափ կ՚վայլէր, եւ կեզրակացնէ ըսելով թէ՝ բարեբաղդաբար զուգախնդրութիւնը կանոն չէ՛ ոչ անասնային եւ ոչ մարդկային աշխարհի մէջ։

Իրարու օգնելու եւ նեցուկ ըլլալու միջոցաւ մրցակցութեան ջնջումը վերադարձ ընտիր պայմաններ կ՚առեղծէ։ բնական ընտրողութիւնը միշտ կ՚փնտռէ կարելի եղածին չափ մրցակցութիւնէ խորշելու միջոցները։ մրջիւնները խմբովին կ՚միանան եւ իրենց պաշարը կ՚ժողվեն եւ այս կերպով հակառակութենէ կ՚խորշին, թռչուններէ չատերը գէպի հարաւ կ՚գաղթեն երբ ձմեռը գայ եւ նմանապէս կ՚խորշին զուգախնդրութենէ։ կլծող անասուններէ չատերը կ՚քնանան այն միջոցին երբ կ՚ակռի զուգախնդրութիւը, եւ երբ անասունները չեն կրնար քնանալ եւ միւռնոյն ատեն պաշար ժողվել, ուրիշ անուղղ ճարելու կը դիմեն։ Ուստի բնութեան նշանաբանն է։

Զկայ մրցակցութիւն, պէտք է կենակցիլ եւ իրարու օգնել։

(Լրնացեալը յաջորդիւ)

ՆԱԶԱՐԷԹ Հ։ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՖՌԱՆՍԱՆ

Երբ իր հեռաստ վազքը Բարիզէն Դրուվիլ, կառախուժը դադրեցուց վերջապէս, աչքերս ա՛լ չկրնցած, յոգնած էին Ֆռանսաի հիւսիսի գեղեցկութիւնը դիտելէն։ Ըսել կուզամ գեղեցկութիւնները, այդքա՛ն այլազան, չարաչարփոխ ու քմահաճ աղջկան մը հազուագիւտ հրապոյրներով լեցուն է Նորմանտիան։ Բարիզը դաշտավարը, անտառներու եւ մուխերու մէջ կը կորանցնես աչքերդ, կդգաս թէ հարուստն ու «մխոյ»ին մեղմ թեւերէն ազատած եւ անզուսպ, չուայլ կէս–վայրենի բնութեան մը գիրկն ես։

Երկաթուղիին ազմուկը, որ չափուած, հրէշային ծափի մը պէս քեզի կը հետեւի, յանկարծ կը չնչաւուի, կը բարձրանայ նոր թաւով մը, իր ու սրձագանքներուն փոխադարձութիւնովը ականջներդ խուլ.

ցնելով: Անտառի մը մէջէն կը սուրանք: Ծառերու չարք մը որ եա կը վազէ գահավէժ, բացատան մը դոր հազիւ կրնաս տեսնալ, յետոյ նորէն խոլ վազքը ծառերուն, որոնց գիրկընդխառնումին մէջէն հազիւ կրնաս նչմարել սուսերաձ ուղիներ, կանաչ գետիններ, ջուրի երեսներ:

Ակնթարթի մը մէջ արձագանքին ծեծկռտուքը կը բամնաւի երկամիներուն միօրինակ, խուլ ադմուկէն: Դաշտի մը մէջ կեցած ենք կարծես: Ընդարձակ գետին մը, որուներու անվերջ դիծերով սանսրսւած, հեռուն սայլ մը լեփլեցուն, հիւղակներ հոս հոն ցրուած եւ լեռներ որոնք զաշտերուն հետ էին տեսարանը կը փակեն, կամայ կամաց կը չարժին, կը գտնեան պատուհանիդ առջեւ ու յանկարծական, չսպասուած թափով մը այդ ամէնքը կորնչնելով կը նետուին կամուրջի մը վրայ:

Արծաթի լայն, հակայ, լուսաւոր գօտի մըն է որ պահ մը անսդադրում կը լեցնէ, աչքերդ կը չլայնէ, բայց ակնթարթ մը միայն արտվհետեւ աչքերուդ անոր գալարած մարմինը զեռ չչափած արդէն դի՛ր մը առջեւն ես: Հնձուած դաշտերով չրջապատուած, ադօրիկներով, գետակով, խաղացող ադաքներով գիրուկ աղջիկներով, եւ կարմիր կամ յորդէ տանիքներով գիւղ մը, իրականը այն գիւղանկարներուն որոնց դասական գեղեցկութիւնն առջեւ այնքան յաճախ կանդ առած ենք դանկոսթիւնով եւ հիացումով: Արեւը յորդառատ ոսկեզօծներ է այդ պատկերը որ անա հողակոյտ մը հետն կը ծածկուի աչքերէդ:

Ի՞նչ ադուոր էր: Ցիչատակներուդ մէջ կը փնտռես պահ մը անոր նմանող պատկեր մը, որքա՞ն ծանօթ էր ան: Հողակոյտը կը ամբի վարկեան մը, դաշտի կատր մը իր ոսկի խուրձերովը կերեւայ նորէն: Հնձող մը արեւէն այրած, մերկ բազուկները կը կռմնդնէ ձեռքի գործիքին ու մեզ կը դիտէ: Բլրակ մը կը ծածկէ գայն, բայց անա կերեւայ նորէն, նայուածքը հողին, կռնակը մեր ադմուկին, արչաւին, մեր անհպայոյղ կեանքին:

Հովիտի մը կողերը, ծառեր, անթիւ անհամար ծառեր, խնձորենիի անտառներ չալկած, վէշերնին հովիտին վերկը՝ պարտէզներու եւ մշակուած կանաչ գետիններու մէջ ձգած սրաձյաւ կը փախչին պատուհաններուն առջեւէն: Սա վարէն հիւղակ մը իր կարմիր, սուր տանիքով մեզի կը նայի ու՝ կը ծածկուի թուփերու հետեւ: Մեատոի հեռաւոր, նուրբ ծխաղ մը երկամիներուն ոտնաթը կը ծակէ, գանդակներն են նորմանտական գիրուկ, սիրուն կովերուն որոնք կանանչին մէջ թաղուած կարածին:

Անա քաղաք մը վերջապէս: Տուներու հոծ կոյտին մէջ եկեղեցին կը ցցուի սիրականօրէն: Նայուածքդ ակամայ կը գտնուի զանգակատունին ձգտուած, սուր, սլացող մարմինին որ փողոցներու, ծխնելոյզներու, ծառուղիներու վրայէն միամիտակը կը գործածուի

եկեղեցիին թեւերուն վրայ կայնած: «Հին քաղաք մը ...» կը պատմեն ուղեւորները իրարու: Ատանկ ըլլալու է: Ամէն ակնարկիդ քօթակաւ գիծերու կը հանդիպիս. չէնքերուն վրայ, պարտէզի անկիւնները ճգուած գուռներու չրջանակին եւ եկեղեցիին ամբողջութեանը մէջ: Հին ներսպան յատկանշող գիծն է ան, զաւակաւ եւ միսիթիք, բայց դեռ ինքնայատուկ եւ չխնդացած հրապոյներով քրիստոնէութեան վերացումին եւ գինովութեան ձեռքով յանդգնուիչն գծուած գիծ մը որ իր մէջ կը պահէ դեռ այդ ժէսդին սարսուռները:

Կը սուրանք, բայց հովիտը այնչափ նեղցած է որ իր թեւերուն մէջ հալիս ճամբայ կը գտնայ կառախումբը գալարելու համար իր հեւացող, սեւ մարմինը: Երկու կողմերէն գրեթէ պատուհաններուն կը քաշուին ծառերը եւ իրար գրկած, իրարու ձուլուած, անընդհատ հոսանք մը կազմած վար կը վազեն խօլ չարժումներով: Աչքերդ բնազդով կը գոցուին կանանչ լոյսին խաղատուքէն, բայց յանկարծ կը մնանի երկաթներուն արձագանքը, ակնթարթի մը մէջ կանանչ պատերը կը փլին ամեն կողմէն եւ հովիտին բերնէն կիյնանք պաչատերու գիրկը, հեռաւոր լեռներով եւ անսահմանութեան հոգ սասեռներուով չրջանակուած:

Բարերու կոյտ մը իր չրջապիծին յատակ կտրուածքը կը ցուցադրէ այդ լեռներէն մէկուն վրայ: Ուղեւորներուն ուշադրութիւնը սեւեռած է անոր որ վեհ եւ հանդիսաւոր գնացքով մեզի կու գայ հեռուէն: Ահաւոր ժայռի լերանը մուր-կանանչ վերարկուին մէջէն մերկ, չզգալինչ թեւերու պէս դուրս կը կախուին գազաթին մօտ Ատանցմէ վեր լերկ կատարն է լեռան, որուն վրայի աւերակները կամաց կամաց իրենց սասեռներէն մերկանալով կը կանգնին մօտերնիս: Միջնադարեան գղեակ մըն է սուր, տաչուած աչտարակներով, ամրակուռ պատերով, մանրիկ պատուհաններով, հանդիսաւոր խոյրզատոր առանձնութեան մը մէջ լուռ նստած: Ցետոյ նոյն վեհ գնացքովը կը հեռանայ նորէն, սասեռները կը ծածկեն իր մարմինը կամաց կամաց ու մինակ գաչտերուն ծայրէն կորոշուի աչտարակիներուն սուր ցցուածքը հորիզոնին վրայ, եւ իր պատուանդանին ժայռերուն վայրի ու մերկ գալարումը կանանչ վերարկու էն դուրս:

Pont-L'Evêque! Ճամբուն մեծ մասը կարեր ենք արդէն: Կարճատես գաղար մը հոգ որու միջոցին հալիս կրնանք մուխէն, մուրէն սեւցած ձեռքերնիս ու երեսնիս մաքրելու ժամանակ գտնալ: Ցետնսական կառախումբերու պատիժն է ադ իր հետաքրքիր ճամբորդներուն համար որոնք կը յամառին բաց պատուհաններու առջեւ մնալ: Ցետոյ նոյն կակաչ սրարչաւ վազքը մինչեւ ճամբուն վերջը այս անգամ նոյն անընդհատ յաջորդութիւնն է նոր տեսարաններու, ամենքն ալ գերար չկրկնող հրապոյրներ հագած: Գիւղատնկարներ նոր գոյներով եւ գիծերով, անսասնիկ տարբեր սասեռ-

ներով, աւերակ պղեակներ, ամենքն ալ ժայռերուն վրայ թառած եւ իրենց ճարտարապետութեան ինքնայատուկ գիծերով հորիզոնին վրայ ուրուագծուած, լեռներ նոր չգիմաներով վերջապէս գլուած, հեւպակներ, կովեր, ցրուեալ տալլեր, ջադացքներ, ազջիկներ, քամահաճ ըլլն ամեն կողմ տարբեր կեցուածքներով ցանուած։

Բայց ո՞ւ է Ծամանամ։

Ձմեռուընէ որ արդէն սորված ուսումնասիրած է տեսնելիք նշանակութիւնները, չանգիս այդ հարցումը կատիպ կրկնել ինքնիրենը, երբ, տարիներով երեւակայութեանը մէջ բարդացուցած եւ ա՛լ բնաւորի գաղափար չգտնելը երեակայութեան մէջ։ Ծամանամ՝ Չէ՞ մի որ այդ անունը գազափարներու եւ պատկերներու դրեթէ նոյն թեւաղրութիւնը կրնէ անոնց որոնք իւր գրականութիւնը ճանչցած են ամենէն առաջ։ Այդ անունը ձեր միտքին մէջ զուգուած չէ՞ Եւրոպային ձախ կողմը փուած գրեթէ գաւառական պատկերի մը կոմերու, գազաններու, պղեակներու, Բարիզի փողոցներուն արկածներով, վէպերով մեռնամարտներով կենդանացած։

Որքա՜ն գնուար պիտի ըլլար թուղթին վրայ արտայայտել իրենց բոլոր տարտամ թերատուներով մեր միտքին մէջ կերտած գազափարականը այն ամեն երկիրներուն, ազգերուն կամ անձերուն որոնցմէ ոչ մէկը անուած հնդ, բայց տարիներու ուսումնասիրութիւնով զանոնք մաքերնուս մէջ արձանագրուցած հնդ մեր ըմբռնողութիւններուն համաձայն։ Իրականին մէջ բոլորովին տարբեր է անկայն մեր գաղափարը եւ պատճառը այդ չէ՞ որ ամեն ճամբորդ կը փորձած նկարագրել տեսածները բոլորովին նոր յայտնութիւն մը ընել կարծելով, մինչդեռ նոյնը զգացած, նոյնը ըրած են իրմէ առաջ չատերը։ Այնչափ կրկնութիւններէ ետք ո՞վ պիտի կրնայ նօթերը ճամբորդական աչալուսակը, լուսերը։ Ամենն ալ նկարագրել հմայ, առանց ձանձրացնելու, վասը ունենալու, առանց ոխերգելի ըլլալ աչք առնելու։ Ամենուն ծանօթ ընտանի պատկերներն չէ՞ն առանք։ Ծամանակակից գրականութիւնը պղպեղուց իրմէ առաջ ո՞ր անձ գտնած ամեն վարկեան չկրնար աչքին առջեւ ունենալ։ Հակառակ առաջ, անկայն իրականութեան առջեւ կատարեալ նորութիւններ, անծանօթներ են առանք մեզի, եւ ո՞վ կրնայ այդ նոր պատկերները մեր չգոյութիւններուն ծանօթացնելու փորձութիւնը, իրենց նախորդ նկարագրութիւններու ձանձրացնող կրկնութեան մը չտնդի առնելով, քանի որ ամեն անհատի համար ալ արտաքին նոյն գիծերը միեւնոյն կլնան չշափելի պատկերացում մը նկարելու, իսկ առնդ առնդ թաղուած խորհուրդը կը մնայ անթափանցելի։

Ինձի համար միտքիս մէջ ունեցած պատկերներէս ան զոր էն չպատասխանած հակառութիւնն մէջ գտայ իրականին հետ, Ծամանամի կրօնական ըմբռնումներու մասին կատմած զգացմունքս էր, այլ երկիրը դեռ չտեսած։ Այսօրուան Ծամանամ չէ՞ նկեղեցին զէմ բոլոր

քողը եւ զայն մէկ հարուածով իր զարատոր գերկընդհատոնութէն բաժնողը: Չէ՞ մի որ Ֆռանսան յատկանշելու համար օրը օրին անոր կեանքին հետեւողը լիզուին ծայրը կը գտնայ անտարբեր, անկրօն, բառերը: Չէինք սպասեր անշուշտ Ֆռանսացիին ձեռքը միահամուռ բարձրացած սեռնալ եկեղեցիին բնոր ուժէն կորզելու գործին մէջ, բայց անակնկալ էր ինծի համար Ֆռանսան իրապէս գտնել աւելի կաթոլիք քան ինչ որ կը կարծէինք առօրեայ լուրերուն կամ իրապաշտ դպրոցին պատմութիւններուն ակնդէմ տալով: Անակնկալ էր ինծի համար Բարիզի Ս. Մասլէնը—որ մինակ հնութեան եւ պատմական հանգամանքին համար տեղ մը ունեցեր էր միտքիս մէջ — տեսնալ սրբավայր մը տակաւին, ուր կաթոլիք հաւատացեալներու բազմութիւնը կուգար նոյն իսկ գիշեր ատեն կրօնքին թեւերուն մէջ մոռնալ մեծ քաղաքը՝ մատ մը հեռուն կեցած իր բոլոր հաճոյքներով, պուլվառներով, կիներով:

Կարելի՞ էր երեւակայել թէ կաթոլիք եկեղեցիին կամարները այդչափ մեծ բազմութեան մը վրայ պիտի նային դեռ, անցեալին բոլոր միթիթ փառքով եւ մեծութիւնով. թէ՝ առանց զանգակատուները դեռ պատռած էին իրենց կեցուածքին բոլոր հին օրերու պատկառանքը եւ տիրականութիւնը, քաղաքներու եւ դիւղերու հոգեղէնին միօրինակ գիծը պատռելով սլացիկ. թէ Ֆռանսայի մէջ հազարաւորներու համար գիմակոն սիրտերու, կամարներու գիծերու եւ ձարդերու սուրբ ատուերները դեռ չդի էին հաւատքի այն խորհրդաւոր սարսուռներով որոնք կաթոլիկութիւնը ծնան, որոնք ծավեր ու ցամաքներ սարսեցին երկունքի բոլոր տառապագին յուզումներով. թէ «Նօթրը–Տամ»ը–ըլլայ ան Միջերկրականի ալիքներուն կապոյտին վերեւը ոսկեզող կեցած, ըլլայ Ադլանդիականին անհունութեան հզերքը թառած կամ գեղջուկ պատուանդաններու վրայէն Մանչի յաւիտենական խռովքին հանդիստատես պիտի առնէր Ֆռանսայի նաւաստիին ու ձկնորսին յոյսով եւ պաշտամունքով լեցուն ակնարկը, որ ոչ իսկ անգամ մը թարմած է դեռ կրօնական սարսուռով ու կասկածին տառապանքով. թէ՝ աստուածացած աղջիկը, յաւէտ վարդերու թարմութեան մէջէն դեռ պիտի հակէր կաթոլիկ հոգիներու վրայ, իր աստուածացումին առաջին օրերուն ժպիտով եւ նոյն անամպ երանութիւնով:

(Շարունակելի)

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՎՐԻՊԱԿ

Տիար Յ. Ալիխարի վերջին յօդուածին մէջ՝ «Խօսքեր առ Ղինի» տպագրական երկու սխալներ ապրած են դուրս ներկայութեա հարկ կը զգանք ուղղել: Նոյն յօդուածի վերջին մասին մէջ «atout» եւ «pedal» բառերը պէտք է կարդալ atout եւ pédale:

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Դ. Ս. ԱՒԱԳԵԱՆ

Հալէպի հայ նահապետակրօնութիւնը թէեւ կիլիկեցիներէ կազմուած ըլլալը հաւանական էր, սակայն այդ մասին գրաւոր յիշատակութիւն՝ ինչպէս նաեւ տապանաքարեր ալ չկան, զի 15րդ դարէն առաջ Բրիտանիէից գերեզմանատուներուն ո՛ր տեղ գտնուած ըլլալը անծանօթ կը մնայ. միայն 16րդ դարուն պարսկահայ մանաւանդ Ջուղայեցի եւ Հնդկահայ գաղթականութիւն մը գտնուած ըլլալը ծանօթ է զնոսազան արձանագրութիւններով, իսկ անկէ վերջ 19րդ դարու սկիզբները, Մէրտինէն եւ Զէյթունէն եւ հետզհետէ նոյնպէս վիլայէթներու զրեթէ ամէնքէն ալ գաղթականներ ուներ ան եղած է։

Հայ-Վենետիկ հեղինակը, Հ. Ղ. Ալիշան իր յիշեալ երկասիրութեան մէջ 16րդ դարուն Սուրբտաղի եւ մանաւանդ Հալէպի քահանի մը վաճառականին եւ այլ հայերու անուններուը կը յիշէ որոնց երկարքը չանեկան ըլլալուն, մենք եւս մէջ կը բերենք. 1. Անտոն Սուրեան կամ Բժշկեան, թերեւս արտերէն հիքիմ եղած ըլլալը, որովհետեւ բնաւանեկան այդ անունով տակաւին լսել մը հոյ տուներ կան՝ թէ՛ կաթոլիկացած։ Հեղինակը կ'ըսէ թէ վենետիկի կառավարական դիւանները 1559–1591 չրջաններուն արձանագրութեանց մէջ, իբրեւ հնարագէտ նշանակուած է այդ անձը՝ որ կարգացած է ընկղմած նաւու մը մէջի իրեղէնը ծովու յատակէն հանել եւ միանգամայն ընկղմած նաւերն ալ ազատելու համար անդ այն կառավարութենէն 30 տարուան մենաշնորհ մը իրեն տրուած է. թերեւս տասարկուի մը յիշեալն անանկ գործի մը համարութիւն ունենալուն համար ծովիվերեայ երկրի մը վաճառական ըլլալու էր, սակայն այդ արդիւնք մը չվերնար ըլլալ քանի որ ուրիշ օրինակ մ'ալ եղած է, այն է 1124 ին յիշուած Աւետիք մինքնագէտը՝ որ Անտիոքէ թերուած էր։

2. Ագեքսանդր կամ Իսքէնտէր Շատ լաւ անունով Ջուղայեցի մը եւս յիշուելէն կ'եզրակացնենք թէ վերեւ յիշուածն ալ Հալէպ հաստատուած Ջուղայեցի մը եղած ըլլալու էր. Յիշեալը 1571ին Փանոսի օրդի Գէորգին հետ թէ ի Հալէպ եւ թէ ի Վենետիկ իրենց ըրած առեւտուրներու համար անգործադիր արուելու եւ 1574ին վճռագրութեան մը ստիպել յիշուած է նոյն դիւանները տոմարներու մէջ, իրը մէկն որուն հայրն Հալէպի գրամանոցի վերակացուն է եղեր։

Ինչպէս մեր մինչեւ հոս թուականներէն կ'երեւի, հայերն երէկ ոչ առաջ գէթ 15րդ դարուն Հալէպի մէջ կարեւոր դիրք մը գրաւած ըլլալու էին, մանաւանդ վաճառականութեան հիւղին մէջ ան-

նալով խիստ ընդարձակ գործառնութիւններ թէ Պարսկաստանի, թէ Հնդկաստանի եւ Եւրոպիոյ հետ եւ որոնք կ'երեւի թէ Հալէպի մէջ եւրոպական առեւտրական ընկերութեանց եւ տուներու հաստատումէն ի վեր հետզհետէ սահպուած են քաշուիլ հրապարակէն, որուն օրինակները պակաս եղած չեն փթթազգաբար ըլլայ հոս, Հնդկաստան կամ այլուր. միշտ վախճանին այդ եղած է, կարծես ճակատագրային անօրինութեամբ մը հայը գտնապարտուած է նոր չհնաստաններ գտնել եւ եւեւէն հասնող եւրոպացւոյն թողուլ. բայց նեթէ ուշադրութեամբ մը խնդրոյն խորը թափանցելու ըլլանք կը տեսնենք թէ այդ ձախողուածներն ունէին մեր անհեռատեսութեան հետեւանքներն են։

ԱՐԴԻ ՀԱՑ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերական–անտեսականէն դատելու համար, հարկ է երեք մասի բաժնել, որք են անտուն, անուղղ եւ քուն հալէպցիք։

Անտուն պանդուխտները մեծ մասամբ Սասունցի եւ Զմշկածագ ու շրջակայ գիւղացի տարրերէն կազմուած են, որոնց առաջինը փուռպանութեամբ, հայկագործութեամբ ու ջաղացպանութեամբ, իսկ երկրորդը ծառայութեամբ ու խոհարարութեամբ կը զբաղին, թէեւ երկու տարրերն ալ նախանձելի վիճակ մը չունին. բայց երկրորդը քաղաքամարդ առաջնէն կարգ մը աւանդութիւններ ունի, գրեթէ ամենքն ալ քիչ շատ կարգալ գրել գիտցողներ են. իսկ Սասունցիք փուռերու վառարաղջ մթնոլորտին տակ կեղտոտ ու անխնամ կեանք մը վարող դժբաղդ արարածներէ կազմուած են, որոնք հակառակ իրենց զօրաւոր հսկայ կազմին, հետզհետէ կը ծերանան, որով համաճարակ հիւանդութեան մը պատուն անհամար զոհեր կուտան, իսկ նեխմապէս ալ իրարու դէմ մրցելով իրարու կը վնասեն եւ չհամնեն եւս վաչխառուներու քաղաքը կը լեցնեն եւ ի վերջոյ պարտաւոր կըլլան հալածմաշ վիճակով եւ զրամական ջնջին խնայողութեամբ ծննդավայրնին վերադառնալ. մինչդեռ այս տեղ չաղացներու կամ փուռերու ալիւրի, հացի եւ աւելցուքներով կապրին գրեթէ ձրիապէս։ Հայ ս'ր եւ է բնակչութեան մը մէջ, բաւարեալ նշանակութեամբ այսքան տգէտ ու աղօրմելի արարածներ գտնելը շատ դժուարին է, ասոնց մէջ հազարին մէկը չիկայ որ հասարակ այբբէն մը գիտնայ. այս խեղճերը իրենց տգիտութեան հետ խաղամոլ, ծխամոլ ու գինեմոլ ալ են, որով վաչխառուներու ճանկէն ճողոպրած քանի մը ղրուշնին եւս սրճարաններու եւ գինետանց մէջ կը վատնեն։

Տեղացիք երբ հայ մը նախատել ուզեն, անոր առաւաւի ածականը տալ քաւ կը համարին նկատելով որ ամբողջ քաղքին բնակչութեան մէջ ամենէն տգէտ ընկած տարրն է այն։ Այս առթիւ վկայիմ մէջ լսենք թէ տակէ առաջ եւ գէտ մինչեւ այսօր ալ տակա-

ւին կաթոլիկները՝ հայերուն իրը նախատինք հերետիկոս եւ պարսամի անունը կուտան. Սարբիներու այդ Պարսամ կամ Բարծումանը չենք գիտեր թէ ուրկէ ուր մեր չալակը հանած են, կէտ մը որ ուշադրաւ ալ է։ (1)

Տնուր եւ բուն հալէպցի տարրերն ալ բազդատելով միացեալ քրիստոնեայ այլ եւ այլ յարանուանութեանց հետ՝ բաւեկեցիկ վիճակ ու դիրք մը չունին, բայց հակառակ իրենց այդ անճոռնի դիրքին եւ ազգայիներով բնակուր ըլլալնուն ընդունակ են զարգացման ու յառաջդիմութեան. միայն թէ բարեկարգ վարժարաններու կը կարօտին, որոնց մասին ունեցած անտարբերութիւնին գրեթէ ընկիղբէն ի վեր գլխաւոր թերութիւնն եղած է, մանաւանդ բնիկ հալէպցիներուն, այնպէս որ իրենց զաւակաց դաստիարակութեան համար նոյն իսկ տարեկան մէկ երկու մէճիտ մը ծախսել կը զլանան։ (Տեղացիք սկիզբէն ի վեր այն համոզումն ունէին թէ Ազգ. դպրոցը իրաւունք չունի թոշակ պահանջելու իրենց զաւակներու կրթութեան համար, այդ պատճառով է որ դպրոցի վարիչները միշտ դժուարութիւն ունեցած են տեղացիներէն տարեթոշակ առնելու։ Սակայն ասոնք ալ հետզհետէ վարժուիլ սկսած են, որովհետեւ քանի մը տարի առաջուան բազդատմամբ հիմայ կրկնապատիկ թոշակ կը գանձուի։ Ահա վերջին երեք տարուան աշակերտներէ գանձուած տարեթոշակներու բազդատական ցուցակը։

1903–904	տարեշրջանին	10500
1904–905	»	14200
1905–906	»	18000

Ինչպէս յայտնի կ'երեւայ բաւական նշանակելի տարբերութիւն մը կայ այս թուականներուն մէջ. նկատի առնելով հանգերձ 3 տարուան մէջ աշակերտներու աւելցած թիւը որ՝ կազմուած է բնդհանրապէս թոշակ վճարելու անկարող աղքատի զաւակներէ։) Այս առթիւ պէտք է ըսել թէ, այն Հոգաբարձութեանց օրով, երբ կարող եւ գործունեայ անձեր գործի գլուխ կը գտնուէին, գանձուած թոշակները միշտ կարեւոր գումարի մը յանգած են։

Ա. Մ. Սեւեան

(1) *Կը կարծուի թէ մեր այժմու Քառասուն մանուկ մատուռը ժամանակին հին տարիներու կամ աւելի ճիշդը Յակոբիկեաններուն ձեռքն էր որոնցմէ մեզ փոխանցուած է. գի 125ին Ադրիանոպոլսոյ կամ յատինական անունով Պարհեպլոս Աւօրի կաթոլիկոսին օրով յիշուած է այդ եկեղեցին և հայերու անցնելէն զկնի է որ Պարսամի անունը տրուած է մեզմէնոյ։*

Միքայէլեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնները կ'յայտնէ ամէն անոնց՝ որոնք հաճեցան ներկայ գտնուիլ Ադրի Տիկին Թագուհի Միքայէլեանին յուղարկաւորութեան հանդէսին եւ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնելին այս մասին մահուան առթիւ։

ՐԷՔԼԱՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ*

Միացեալ–Նահանգներուն մէջ պիսիմիին ահագին սպառում մը ունի, եւ կարելի է ըսել թէ կ'սպառնայ առաջնութիւնը իլլել հագէն. այս պատճառաւ պիսիմիի բազմաթիւ եւ հարուստ գործարանները հիմնուած են: Տակաւին քանի մը տարի առաջ նպարավաճառի խանութներուն մէջ պիսքիւին կ'ծախուէր քովէ քովէ չարուած արնաուկներով կամ տակառներով, վրանին բաց· յաճախորդը հատ մը կ'առնէր, կ'չօշափէր, համը կ'նայէր եւ յետոյ իր հաւնած տեսակէն կ'ուզէր· վաճառականը մատներով ապրանքը կ'բռնէր եւ կ'գետեղէր կշռօրդին նժարին վրայ եւ կշռելէն վերջը կ'դնէր թուղթէ քսակին մէջ. Այս կերպը քիչ մը նուազ մաքուր, նուազ առողջապահիկ, նուազ փափուկ եւ նուազ արագ էր, առանց խօսելու այն անպատեհութեան վրայ որով պիսքիւին չարունակ բաղ օդին մէջ մրնալով՝ կ'կորսնցնէր իր թարմութիւնը եւ կսկուծութեան հանդամանքը:

Եւ սակայն հասարակութիւնը չէր գոնզատիր եւ բարենորոգումը կատարուեցաւ բէքլամի միջոցաւ: Ստուգիւ, ահագին մրցում մը կար, վաճառականին համար չէր բաւեր լաւ ապրանք ունենալ, հարկ էր նաեւ հասարակութեան երեւակայութեան վրայ ազդել, իր ապրանքը փորձելու մղել եւ ապա ընդունիլ ուղղայն: Ասոր համար պարտաւոր էր իր ապրանքին հետ ընծայել այնպիսի առաւելութիւններ զոր իրաւ է թէ գնորդները մաքերնուն չէին անցներ պահանջել, բայց սիրտ կրնային գնահատել այդ առաւելութիւնները՝ երբ տեսնէին զանոնք ապրանքին վրայ. ուստի հասարակութիւնը սկսաւ կամաց կամաց պահանջել զանոնք, եւ արդիւնքը սա եղաւ որ այսօր, ամէն տեղ, պիսքիւին կ'ծախուի ծրարով՝ ուզուած քանակութեամբ· ամէնէն առաջ պիսքիւիները կ'փաթթուին առողջապահիկ, մոմածեփ, խոնաւութենէն եւ օդին անմիտանց հատաթուղթով մը, յետոյ այս ծրարը կ'դրուի խաւաքարտէ տուփի մը մէջ եւ այս տուփն ալ իր կարգին կ'փաթթուի տեսակ թուղթով մը որուն վրայ յանկուցիչ եւ աչքի զարնող կերպով մը նկարուած են գործարանին անունը եւ մարքան: Այս կերպով պիսքիւիները դրեթէ մինչեւ վերջը թարմ կ'մնան, ո՛չ փոշիէ վախ ունին եւ ո՛չ մկրտոպներէ, ո՛չ ալ կ'կասկածիս թէ նպարավաճառին կատուն (հապա մո՞ւկը) ամբողջ կէսօրէն վերջը անոնց վրայ պատկան ընացած է: Այսօր գրեթէ ամէն տեսակ նպարներ, չաքար, սուրճ, թէյ, աղ, պղպեղ, քրինձ, եւն. միեւնոյն կերպով կ'ծախուին: Հիմա մինչեւ անգամ կուզուի որ հացադործներն ալ առողջապահիկ թուղթերու մէջ փաթթած ծախեն հացը:

Այսպէս, ամէնէն աղքատիկ տուներէն ներս կ'մանկ՝ ճարտարօրէն ծախուած այս ապրանքներուն հետ՝ վայելչութեան, կանոնաւորութեան եւ մաքրութեան մթնոլորտ մը — եւ ասիկա մեծ քայլ մըն է գործնական կեանքը գեղեցկագիտութեան բերելու չափին մէջ: «Գործնական կեանքի գեղեցկագիտութիւն» այս կոչումին մէջ Ամերիկան արդէն իր եաին թողուցած է բոլոր միւս քաղաքակրթուած ազգերը:

Առնենք ուրիշ պարագայ մը, բէքլամի մատուցած ծառայու-

* Տե՛ս Թիւ 24, երես 579·

թիւնները զգեստաւորուժի արուեստին, «զեղարուեստներուն ամէնէն սքանչելին» ինչպէս կ'կոչէր զայն Ռիշեան։ Հագուստի վաճառականութեան կազմակերպութիւնը երբեմն այնպէս էր Ամերիկայի մէջ՝ ինչ որ է տակաւին այսօր Եւրոպայի մէջ։ Մաս մը անձեր պատրաստ հագուստներ կ'գնեն, սակայն անոնք փոքրամասնութիւն կ'կազմեն։ անոնք որ քիչ չատ նարուստ են եւ անոնք որ միջնաստակէն վեր ֆիզիքական կազմուածք մը ունին, չափի վրայ չենել կուտան իրենց հագուստները։ Պատրաստ հագուստը աժան ըլլալու առաւելութիւնը ունի, այս պատճառաւ ամէնէն նպատակաւոր միջոցն է ծախողին համար։ Եւ ահա Միացեալ-Նահանգներուն մէջ գանուելիք յանդուգն մարդ մը որ սա դիտողութիւնը ըրաւ թէ պատրաստ հագուստ ուզող մարդոց առնուազն 100ին 10ը բնականոն համեմատութիւններով չունէին, սմանք երկայն ու նիհար էին, ուրիշներ գէր ու կարճ, եւ Ուստի սկսաւ հագուստներ չինել անկանոն կազմուածք ունեցող մարդերու համար։ Ցետոյ ըէքլամ ըրաւ։ Այս կերպով յաջողեցաւ իր ապրանքները պահեստի դնել փոքրաքանակ ծախող հագուստի վաճառատուներու մէջ, եւ քիչ ժամանակէն յայտնի եղաւ որ միջին հաշուով յաճախորդներուն 100ին 50ը բնականոն չափէն զգալի կերպով տարբերող չափեր կ'պահանջէին։ Այսպէս ուրեմն մեր վարպետ դերձակը մղում առաւ իր առուտուրին եւ իր ըէքլամի եղանակին։ Աժանութիւնը իսկ մը եղաւ գնորդներուն համար. ինչ հարկ կար կրկին գին վճարել չափի վրայ չինուած հագուստի մը համար՝ երբ գործարանը կէս գինով կրնէր նոյնչափ լաւ հագուստներ կ'մատակարարէր։ Յաճախորդները տակաւ չտոնալով՝ ապրանքին հետզհետէ կատարելագործութեան պատճառ եղան։ Վերջապէս, այս վայրկենիս մէջ բացի հանդիսական արարողութիւններու յատուկ զգեստներէն՝ Ամերիկացւոց առջին մեծամասնութիւնը պատրաստ հագուստներ կ'գնէ։ Հնօրեայ եւ արմատացած նախապաշարում մը պատուհան կը մատնուի։

Պ

Պիտի առարկուի թէ ամէն ինչ վարպագոյն չէ ըէքլամի այս բարգաւաճման մէջ, ստուգիւ դժուար պիտի ըլլար ուրանալ ասիկա եւ նոյնինքն ըէքլամի ջատագովներն են որ սքանչելի օրինակներ կուտան այս մասին։ Յիշենք, ի մէջ այլոց, պատմութիւնը կարծեցեալ բժշկի մը որ առաջին չորեր կ'րներ 100 սուի ծախելով փոքրիկ սրուակ մը որու պարունակութիւնն էր պարզապէս ազի ջուր եւ որ իբր թէ կարող էր բուժել այսինչ կամ այնինչ հիւանդութիւնները։ Գործը երեւան ելաւ եւ ոստիկանութիւնը հրաման ղրկեց թղթատան արկիլելու համար այս ապրանքին առաքում մը։

Այս օրինակ պատմութիւններ թերեւս ասէպ կ'կրկնուին։ Միայն պէտք է գիտնալ թէ գործելու ամէն միջոց երկսայրի դէնք մըն է։ Նոյն իսկ մեր իմացականութիւնը կրնայ ծառայել թէ չարին եւ թէ բարիին։ Պարապուիլ ըէքլամը՝ ինչ ինչ պարագաներու մէջ իր պատճառած անիրաւութեան համար, այնչափ անմոռութիւն է՝ որչափ անմոռութիւն է մերժել կրօնք եւ բարոյական այն պատճառաւ որ կեղծաւորներ կան, կամ անդանաւորական գործառնութիւնները՝ ապրելհետեւ խարդախ չառաջեաներ կան։

Ցետոյ պէտք է դիտել թէ որչափ զարդանալ ըէքլամներու դրութիւնը՝ այնքան նուազ յաջողութիւն կ'գտնեն գեղծանողները

Անվրէպ մատրկային տխմարութեան անվերածելի հաճեմատութիւն մը կայ, որմէ միշտ պիտի օգտուին անպարկեշտ մարդիկ։

Լրագիրները եւ մանաւանդ հանդիսանները ալ իրենց կոգմէ, ամէն չանք կընեն որպէս զի կարելի եղածին չափ նուազ արձագանգ ըլլան խարդախ ծանուցումներուս։ Անոնք պարտաւոր են չխաբել իրենց յաճախորդները եւ պատասխանատու կ'զգան ինքզինքին՝ իրենց թերթին մէջ եղած ամէն տեսակ հրատարակութիւններուն։ Բայց երբ այսպէս բացարձակ հրաչխատութիւն մը կ'ընծայեն, իրաւունք կ'ստանան իրենց դիները բարձրացնելու բէքլամի հրատարակութեան համար։ Այսպէս, եթէ լրագրի ընթերցող մը խարուի ծանուցումէ մը, նոյն լրագրին արտօնատէրը խարուողին վճասը կը հատուցանէ եւ իր յաղորդ թիւին մէջ կ'ծանուցանէ կատարուած խարդախութիւնը։ Սակէ կ'հետեւի թէ անպարկեշտ բէքլամը սահմանուած է միշտ անյաղողութեան մատնուելու։

Կարծենք այսքանը բաւական է ցոյց տալու համար թէ Մխ. — Նահանգներու նման ազգ մը այնքան անհանգիստ կացութեան մը մէջ չէ իր բնակիչներուն բարձրագոյն կարողութեանց զարգացման տեսակէտով, եւ թէ ապագան նոյն ինքն ներկայէն աւելի վարպետգոյն պիտի բլլայ՝ եթէ բարեչրջուած չարաշահութեան նոյն ուղղութեան մէջ։

Թարգմ. Կ. ՆԱՀԱՍԱՐԴ

ՆԵՐՀԱՅԵՑՈՒՄ

. . . Ով՛ղ մրդձաւանջք ու հալածական,
Թողով ւնայր-քնութեան պատկերները կուռ
Իրենց պերճանքին — յոյսով մը մամուռ
Իջայ առտիս ուխջ՝ սերտու մեհեան։

Հոծ, ծաւրաթախիծ լրտութիւն մ'ամենուն
Առծուի թեւերով՝ կը տիրեր հոդ. միջ .
Մորշէ ու աղօս՝ շողոց յոյս ու ջինջ
Կը հոսեր առծաք ցայտքի մը հանգոյն։

Այդ խորհրդաւոր ւրթըննշադին մեջ
Գարուն մ'եր ծաղկած քարուն կիսադալար,
Գորշ ձրմեռներու գլուխին տրտմադար
Նրուագումներն էին, հիմծիմիներեն վերջ . . .

. . . Ձեռնակ, անանունն ծաղիկներ չորս դին
Կը պրճնկին նոր սերտուս խորան,
Միջ ուրիշ խորշի մը ունջ Տրտմութեան
Ուրին կը արգար գո՛ւր, վայրամատին։

Հին ու մոռցուած սերտու անկոչ
Օթեւանն եր ան անչուք, կիսախանձ . . .
Ուր ծիլ քո՛ր չբկար, ուրկե ա՛լ անդարձ՝
Հինդի-վարդ արեւն եր վա՛ղ տրուած խոյս . . .

Այս լուռ, մըտամփոփ ներհայեցումիս
Մէջ հակադրութիւնն ուժգին էր, ուժգին.
Երրոր մ'ունեցար իմ դրժնիկ-հոգին.
Ժրպիտ-արցունքի այդ էջն յուզեց զիս . . . :

Ու կրկզիացած մերթ բուրաստանին
Ծաղկազարդ գոգին մէջ ու մերթ մրթին
Ծոցն օթևանին, այս աւուր արտին
Յոյսերն օրեցի՝ ցնորով մ'անմեկին . . . :

Մ· ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

Կզգամ թէ յօդուածս աղուոր չպիտի ըլլայ, գիտեմ թէ ընթերցողներուս յուսախաբութիւն մը պիտի պատճառեմ, թէ չատեր պիտի քաչփչեն զիս, դուշէ բարկացողներ ալ պիտի գտնուին, բայց քանի որ միտքս դրի, պէտք է որ գրեմ· Բայց չպիտի հաւնին եղեր, tant pis!

Մեր համայնքին արժանապատուութեանը նախանձախնդիրը՝ վայրկեան մը կը մոռնամ թէ կոչուած ժամի եւ դպրոցի խնդիրներով զբաղիլ չէ. իմ ընտրած արահետս կը չեզնիմ եւ կընտրեմ նիւթ մը որ սիրացուական կրնայ ըլլալ, բայց միեւնոյն ատեն աչխարհիկ մարգուն ալ ուչադրութենէն չի կրնար վրիպիլ·

Դեռ գրելու չսկսած, կը կասկածիմ թէ ձեր վրայ այն տպաւորութիւնը պիտի ընեմ, ինչ որ պիտի ընէր՝ Բէյ Օլիվիէն, օրինակի համար, եթէ վազը հանդիպէիք իրեն երգեցիկ սրճարանի մը մէջ, ուր engagement մը առած ըլլար tarentelle-ը պարելու կիսամերկ տանուհիի մը հետ եւ կամ . . . Աբրահամ Ալվազեանը յանկարծ դիմացնիդ ելլէր Պուա—որ—Պուլօնեի մէջ huit reflets մը գլխուն վրայ եւ սիրուն-կեկ midinette մը թեւէն տակ·

Փոխնջը, Աւետարերը, Թաչանճեան էֆէնտին եւ պատուականն Արիփարեան՝ անանկ ոլռութ, անանկ ողորմելի համբաւ մը չինել տուին ինծի, որ հիմակ չէ կրնար ըմբռնել թէ ինչպէ՞ս կրնամ գաղափար յայտնել եւ կը յանդգնիմ ճառել նիւթի մը վրայ որուն դպչելու համար մարդս կզերական ըլլալու է·

Եկեղեցիի վրայ բան գրե՛լ . . . չեմ գիտեր թէ տասնակ գարտուղութիւն մը պիտի ներէ՞ք ինծի·

Զգլուխը՝ Մագթաղինէէն արուած չէ միայն, volte-face-ը Մահիսի համբարբին մեհնաչնորհը չի կրնար ըլլալ եւ դարձի գալը առաքինութիւն մըն է որմէ զուրկ համարելու չէ ինքզինքը նոյն իսկ . . . ինչ-

ծի պէս բանադրեալ քրօնիկագիր մը։

Եկեղեցի՛ . . . ։ Անցեալ օր հո՞ն էիք երբ Եուսուֆ Չէլէպիի յու-ղարկաւորութիւնը կը կատարուէր։ Բաղդատո՛ր էք եթէ չի գտնուեցաք, որովհետեւ անդամ մը եւս առիթը պիտի ունենայիք զղջալու առանկ համայնքի մը, ատանկ եկեղեցիի մը պատկանելնուդ։

Սուտա՞ն ըսեմ, Թոմպուքթո՞ւ, Թիմպուքթոյ ներսե՞րը, Նիամ-Նիամներու երկի՞րը, ես ի՞նչ գիտնամ, աշխարհիս ամէնէն նուազ քաղաքակրթեալ վայրերու մէջ միանվաղական արարողութիւն մը աւելի խորհրդաւոր, աւելի վայելուչ, աւելի կանոնաւոր կերպով կը կատարուի քան ինչ որ եղաւ անցեալ օր բարեյիշատակ Չէլէպիին մահուան առթիւ։

Այն ինչ դժպհի, այն ի՛նչ գռեհիկ, այն ինչ դայթակղեցուցիչ տեսարան էր Սատուած իմ։

Եթէ Պալըքլիի եւ կամ Սէրխտեայի բանայրերին գացած էք, այն ատեն միայն գաղափար կրնաք ունենալ թէ ինչ տեսակ ամբոխով մը լեցուած էր եկեղեցին, որուն մէջտեղը Իզմիրի էն ակնառու մարդուն մահաբեմը կը բարձրանար եւ որուն յիշատակին վերջին յարգանք մը մատուցանելու համար, հոն եկած համախմբուած էին ամէն անոնք որ քաղաքիս մէջ անուն մը ունէին։

Հրաւիրեալ յուղարկաւորներու թափորը դեռ եկեղեցի չի հասած, արդէն ան լեցուած էր մինչեւ բերանը հազարաւոր ինքնակոչ հանդիսականներով որոնք խմբուած էին հոն, պանդոյրներու յատուկ փութկոտութեամբը։

Զպիտի հաւատաք ինծի եթէ ըսեմ թէ՝ ննջեցեալին սգակիրը ընտանիքը հազիւ հազ կրցաւ պատշաճ տեղ մը գտնել կայնելու համար։

Եւ եկեղեցւոյ պայծառութեանը եւ բարեկարգութեանը հսկելու պաշտօն ունեցող մարդիկ, քահանայ, հոգաբարձու, ժամկոչ, մոմճի, ես ինչ գիտնամ, ամենքնին ալ սա չափ հոգերնին չէին բերած արդիլելու համար որ ատանկ եսկերելի տեսարան մը տեղի չունենայ։

Իզմիրի բոլոր հայ բեռնակիրները, բոլոր մուրացկանները, բոլոր չրջիկ մանրավաճառները, մայթերու վրայ թափառող պատարկապորտները, սալայատակներու վրայ լքուած տղայ, ղըպրոցէն փախած աշակերտներ, հայոց թաղի բոլոր սպասուհիները, եկեղեցին իբրեւ զբօսավայր նկատող պառաւ կիներ, վերջապէս փողոցի աչխարհը իր պատկանելի ներկայութեամբ հաճած էր պատուել յուղարկաւորութիւնը որոշեալ ժամէն չատ առաջ։

Ճենճր, գալշտոտութիւնը եւ քրտինքը անտանելի դարձուցած էին այդ ընդարձակ տաճարին մթնոլորտը։

Ամենուն ձեռքը գտնուած թաշկինակները, արցունք սրբելէ աւելի կը գործածուէին ունգուն քներու պաշտպանութեան

Մերկ ոտքերով, ցնցոտիներու մէջ փաթաթած հարիւրաւոր փոքրիկ սատակիներ, մեր սրունքներուն մէջէն կը սպրդէին երթալ կայնելու համար դագաղին ճիշտ քովիկը։

Վերնատունէն խնդութիւններու, խօսակցութիւններու եւ վիճաբանութիւններու արձագանքը, պլեցիկ մանուկներու լաց ու կոծին խառնուած՝ աղեղ կերպով կը խանգարէր արարողութեան տխուր հանդիսաւորութիւնը։

Մեռելէ մեռել կեանք առնող amateur բեռնակիրներ կը կըռուին, կը պռատեն, կը հայհոյեն ձեռք խլելու համար ծազկեպսակները, այնքան անպատկառ կերպով որ կարծես մաքսատան առջեւ ենք Մօսի մէկ cargo–boatին ապրանք բեռնաւորած պահուն։

Գարշահոտ, կխտամերկ, ոջլոտ լակոտներ յուղարկաւորներու փէշէն ի վեր դալպաս կըճեռն ձեռքերնուն մոմերը յափշտակելու համար։

Ժամկոչները կը մտնեն, կելլեն, սերացուները հանդարտ չեն կենար եւ մուրացկանները քահանաներու կը խառնուին։

Խելքը պլոխը եղող հայը ինքզինքը կուտէ, եւրոպացին վրանիս կը խնդայ եւ մեռելին աչերը իրենց վչտովը համակուած, աղերսագին ակնարկներ կը պարզեն չորս կողմերնին, փնտռելու համար մէկը որ գայ քիչ մը կարդ ու սարք դնէ այս աննկարագրելի անկանոնութեան։

Ասիկայ ամեն օր է, ամեն անգամ, ամեն յուղարկաւորութեան առթիւ։

Հարսնիք կըլլայ զարձեալ եկեղեցին կը լեցուի այդ խայտառակ բազմութիւնով, մեռել կըլլայ՝ նորէն հոն կը տեսնես ծանօթ կան օրերու այդ լղճուկ habituéները։

Պէ՞տք է որ իրաց այս վիճակը տակաւին աւանդ չարուեստակուի, կը հարցնեմ քիչ մը։

Մեր համայնքին համար ամօթ մըն է այս, որուն վրայ պէտք է որ մտածենք եւ գարման մը փնտռենք կարելի եղածին չափ չուտ։

Դպրոցները բարեկարգելու, ազգային Առաջնորդարանի պիւտճէն հաւասարակշռելու, աղքին պարտքը դադրեցնելու եւ քահանաներու վարքը ու բարքը կանոնաւորելու չափ դժուար խնդիր մը չէ այս քիչ մը կամք, քիչ մը խելք եւ քիչ մը նախանձախնդրութիւն բաւական է կարծեմ, վերջ դնելու համար այս անպատեհութեան որ թերեւս չատերու համար այնչափ կարեւորութիւն չունենայ, բայց ըստ իս, պարագայ մըն է որ օտարներու աչքին չատ կը պզտիկցնէ ազգիս եւ չատ դէշ դաղափար մը կրնայ կազմել տալ մեր բարեկրթութեան տասիճանին վրայ։ Մեր Սրբազան Առաջնորդին մէկ պզտիկ հրամանը, Քաղաքական Ժողովին մէկ պզտիկ սրգչումը, եւ եկեղեցական էֆէնտիներու պզտիկ մէկ գործել ուզելու կամքը,

միակ միջոցն է ատանկ խայտառակութիւն մը մէջտեղէն վերցնելու համար։

Յուզարկաւորութեան մը եւ կամ հարսնիքի մը միջոցին եկեղեցւոյ երկու մեծ դռներուն առջեւ բարապան մը կեցնել տալ, եւ ի հարկին ոստիկան պիտոր մըն ալ աւելցնել, պատուիրելով իրենց որ դատարկապորտներու ամբոխին արգիլէ ներս մտնել։ Այս ձեւով միայն կարելի է վերջ դնել այդ անպատշաճ սովորութեան։

Եւրոպական ուրիշ քրիստոնեայ եկեղեցիներուն մէջ այս միջոցները ձեռք կառնեն արարողութիւններու կանոնաւորութիւնը չի խանգարելու համար։

Մենք ի՞նչ պատճառ ունինք մեւնոյնը չընելու։

Յ. Ալփար

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԼԻՄԱՅԻՆ ՎՐԱՑ

Ամէն մարդ կը խօսի ատոր վրայ, սակայն չատ քիչեր կան որ այդ մասին պայծառ գաղափար ժ՚ունենան։ Անտառները ուրեմն ի՞նչպէս կրնան ազդել կլիմային վրայ։ Սովորաբար կ՚ըսուի թէ անտառները կը քաշեն անձրեւը, ասիկա ամենաարտակ պիտուած իրողութիւն մըն է։ Ծառախիտ գաւառները հազուագիպօրէն նեղութիւնը կը քաշեն երաշտութեան, անձրեւները այնտեղ աւելի յաճախագէպ եւ աւելի առատ են։ Այս երեւոյթին պատճառները բնագիտական օրէնքի տակ են եւ արդի մէտէօրաբանութիւնը՝ բնախօսութեան կրճնած՝ չատ վերջը կը բացատրէ մեզ։ Նախ ի հանդէս կը բերէ ատ գլխաւոր պարագան թէ տարւոյն ամենէ տաք եղանակներուն՝ օդին բարեխառնութիւնը անտառներու եւ չրջակայից մէջ չատ աւելի վար է քան հարեւան դաշտերու մէջ։ Ուրկէ՞ առաջ կուգայ բարեխառնութեան այս տարբերութիւնը։ Արեգակնային ճառագայթներու վրայ ծառերու թաւուտքին ըրած ազդեցութենէն։ Ամէն օք գիտէ թէ լոյսին մէջ գտնուած կանանչ բոյսերը կը տարբաղադրեն օդին բնածխային թթուն՝ բնածուխը առնելու համար իրենց գործարանաւորութեան մէջ։ Այս տարրաղադրութեան գործիչն է տերեւներու կանաչ հիւթը որ կը կոչուի աւիշ (chlorophylle)։ Սրդ՝ ինչպէս որ ամէն տարրաղադրութիւն մաս մը ջերմութիւն կը քաշէ, կը հետեւցուի որ արեգակնային ջերմութեան մէկ մասը կը գործածուի բնածխական թթուին իր մանրիկներու վերածման առթիւ։ Ջերմութիւնը անջատուի քիմիական գործունէութեան փոխարկուած է, ինչպէս կ՚ըսեն բնագէտները։

Բայց աւշային գործողութիւնը այսքանով չի լմնար։ Յատեղէն ճառագայթները ուրիշ կերպով կը գրգռեն նաեւ աւիշի սերմերուն գործունէութիւնը։

Chloro–vaporisation անունով ճանչցուած բնախօսական երեւոյթի մը հետեւանքով՝ բոյսերը կը չոգիացնեն օդուան մէջ մեծ քանակու-

թեամբ ջուր։ Անտառային մի քանի տեսակ ծառերու համար այս չոգիացումը օրական 50 լիտր ջուրը կ՚անցնի եւ եթէ հիմա խորհուի անտառի մը անթիւ անհամար ծառերու մասին՝ այսպէս չոգիացած ջուրի քանակութիւնը ապշեցուցիչ է իր որքանութեամբ։ Ծառերէն արտաշնչուած այս ջուրը բնականաբար չի կրնար չեղիլ չոգիացման ընդհանուր օրէնքէն, անկից չոգիանալու համար կը ծծէ ջերմութիւնը եւ աւատ ջերմութիւն մը։ Այս գործողութեամբ արեգակնային ջերմութեան մէկ մեծ մասը արտաշնչուած ջուրին չոգիացման կը ծառայէ եւ այսպէսով անգործութեան կը մատնուի։

Այսպէս ծառերու տերեւներուն վրայ ինկած արեգակնային ճառագայթները իրենց ջերմութեան մեծագոյն մասը կը կորսնցնեն եւ ճապաղ լոյսի մը վիճակով կը թափանցեն անտառին մէջ։

Անտառային ցուցուած բարեխառնութեան տարբերութեան պատճառը եւ ո՞րն է արդիւնքը։ — Պարզապէս անձրեւներու չաճախադիպութիւնն ու առատութիւնը, որովհետեւ խոնաւութեամբ ծանրաբեռնուած օդային հոսանքները իրենց անդքին վրայ անտառներու հանդիպելով՝ անոնց հպումէն կը պաղին եւ ջրաչոգին իր յագեցման աստիճանին կը հասնի։ այն ատեն կը խտանայ եւ բարերար անձրեւի կը վերածուի։

Հիմա կը հասկցուի թէ ինչպէս «անտառները անձրեւը կը քաշեն»։ ըստ այսմ, աւելի չիտակ պիտի ըլլար ըսել։ անտառները կը յատեցնեն օդի չոգին եւ զայն կը խտացնեն։ Արդարեւ ծառախիտ ընդարձակ տարածութիւնները են միայն որ կրնան առաջ բերել այս ազդեցութիւնը։ Օդային հոսանք մը պաղեցնելու համար ցրտացուցիչ ընդարձակ տարածութիւն մը անհրաժեշտ է։ Պէտք չէ երեւակայել ուրեմն՝ ինչպէս կարգ մը միամիտներ կը կարծեն, թէ տեղի մը վրայ քանի մը հազարաւոր ծառեր անկելով կարելի է կլիմային վրայ ազդել։ պէտք չէ նաեւ կարծել որ իրապէս հեռի քանի մը մեծ անտառներ կ՚ազդեն ամբողջ երկրի մը անձրեւներու դրութեան վրայ։ բնգարձակածաւալ անտառներու յաջողեալ առատ թուով մըն է լոկ որ կարելի է ապահովել այս արդիւնքը։

* * *

Բնական իտացուցիչի այս դերէն անկախաբար՝ անտառները ուրիշ դործ մը եւս կը կատարեն ան նուազ կարեւոր։ այն է իրենց գանուած գետերն ջուրերու հոսանքը կանոնաւորել։ Նախ ճշմարիտ է որ անտառները մեծագոյն պատուարը կը ձեւացնեն աւերիչ հոսանքներու կազմութեան դէմ։ ահա թէ ինչպէս։

Անձրեւները որքան ալ զօրաւոր ըլլան՝ ծառերու ճիւղերուն եւ թաւուտքին թանձր պատապարանին նանդիպելով՝ իրենց ուժգնութենէն մաս մը կը կորսնցնեն։ Ջուրի կաթիլները չատ չամբօրէն կը կը թափանցեն եւ հողին կը հասնին մաս առ մաս։

Արդ՝ անտառներու դետիններուն որ չոր տերեւներու եւ կոտրած ճիւղերու տարբաղադրութենէն գոյացած պարարտ քուատնոդ մը ուներին, սպունգանման են եւ կատարելապէս ընդունակ՝ ծծելու առատ քանակութեամբ ջուր։ Ինկած կայլակները այսպէս դիւրաւ կը ծծուին եւ այն պարագային իսկ երբ այդ դետինը հեղեղանման անձրեւներէն ջուրով յագեցած ըլլայ՝ իրեն յատուկ յորինուածութեամբ աւելորդ ջուրը գոյն քանակութեամբ կը հոսի եւ չուտով կ՚երթայ կը կորսուի չրջակայ դաշտագետիններուն մէջ՝ առանց հաւաքելու եւ անարկու հեղեղը ձեւացնելու։ Այսպէս անտառները

արգելք կ'ըլլան հեղեղներու կազմութեան։ Ընդհակառակն այս հեղեղները քիչ չատ ուժգին անձրեւներէ դիւրաւ կը դոյանան անտառազուրկ սնհարթ երկիրներու մէջ եւ հոն կը պատճառեն անագին վնասներ եւ ցաւալի արկածներ։

Սակայն կանոնաւորիչի այս գերը աւելի յատակօրէն ի յայտ կուգայ սա ծանօթ իրողութեամբ թէ անտառներու եւ չրջակայից մէջ գտնուած ադերակունքը կը հոսի չատ կանոնաւոր քանակութեամբ մը, որ տարիին ամենէ տաք եղանակներուն մէջ իսկ չնչին փոփոխութիւն մը միայն կը կրէ։ Մինչդեռ ծառազուրկ վայրերու ակերը այնքան դիւրաշարժ կը դառնին։ պատճառն այն է որ անտառներու մէջ ցայտող աղբիւրներու ջուրերը՝ որ չեն կրնար հեղեղատման հոսիլ, ո՛չ ալ քիչ օրուան մէջ չոգիանալ, յամրաքար հողին մէջ ծծուած եւ ստորերկրեայ ընդարձակ ջրչղջներ կազմած են։ Այս պատճառով է նաեւ որ անտառներու չրջակաները այնքան դիւրին է միշտ ջուր հայթայթել, որովհետեւ բա՛ւ է սովորական հոր մը փորել՝ այդ ստորերկրեայ ջրչղջին չուտով հասնելու համար։ Ճիշդ է որ ջուրերու նմանօրինակ դրութիւն մը մեծապէս կը նպաստէ գաւառին երկրագործական բարգաւաճման։

* * *

Վերջապէս կրնանք վստահօրէն ըսել որ չատ տեղեր անտառները երկրագործութեան էական պայմաններն են։ Լեռնոտ երկիրներու մէջ ուր ուժգին անձրեւները չարունակ կը մերկացնեն մշակելի զարխլերները՝ զանոնք քչելով հարթ դաշտագետիններու վրայ, անտառները՝ իրենց զօրաւոր արմատներու լայն ու ստորածուն ցանցովը, հաստատ ու անչարժ կը պահեն հերկելի կատողը։ Ջնջէ՛ զանոնք եւ ահա այդ տեղերը չուտով պիտի տեսնես ստացուածք լերկ կոչտութիւններ՝ աւերի եւ կործանման դժնդակ տեսարան մը պարզող։

Աւազակոյտերու երեւոյթին ենթակայ Նովայներու վրա՛յ է մանաւանդ որ անտառներու կանոնաւորիչ դերը փայլուն կերպով ի յայտ կուգայ։ Մեր երկիրը չատ յատկանչական օրինակ մը կուտայ։ «Ճէպէլ Լիպանան»ի ծովեզերքները ենթակայ են աւազակոյտներու աւերիչ երեւոյթին եւ չնորհիւ մայրիներու զեղեցիկ անտառներուն, իրաւան կենդանի՛ պատեր, այդ գաւառի երկրագործութիւնը աւազակոյտերէ վնասուելու վտանգ չունի ամենեւին։

Թրգմ. Տ. Պաղտիկեան

ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Քաղաքիս եղեռնագատ առեւանը, ամսոյս 6ին, անցեալ երկշաբթի օր վախճան տուաւ գատավարութեանը ան ամբաստանեալներուն, որոնք խռովարարական ընթացքի մէջ գտնուելով կայսերական Կառավարութեան հանդէպ հպատակական պարտաւորութիւններու եւ հատատարմական զգացումներու մէջ թերացած ըլլալու մեղադրանքի ներքեւ ամբաստանուած եւ մեծագոյն մասը անցեալ տարի օգոստոսի սկիզբները ձերբակալուած էին։

Ընդհ. դատախազը, ամսոյս 3ին չորեքշաբթի օրը, երկար ու գեղեցիկ

ճառով մը իր պահանջումները պարզելով, բանտարկեալներուն 28 ին համար անպարտութեան եւ միացեալ բանտարկեալներուն ու փախստականներուն համար մեղապարտութեան վճիռ պահանջած եւ պաշտպան փաստաբաններն ալ իրենց պաշտպանողականները արտասանած էին։

Ամսոյս 6ին վաեմ. Նախագահին հարցումին վրայ թէ ամբաստանեալները ուրիշ բան մ՚ունին՞ ըսելիք, մէջերնէն երեք չորսը քանի մը վերջին խօսքեր ըսին եւ նախագահը դատավարութեան վերջացած ըլլալը հաղորդեց ու ատեանը առանձնացաւ խորհրդակցութեան սենեակը, ուր երկար ժամեր մնալէ վերջը, դատավարութեան սրահը վերադառնալով նախ՝ մեղապարտութեան եւ ապա երկրորդ խորհրդակցութենէ մը վերջը պատժոյ վճիռն արձակեց։

Պատժական Օրէնքի 56րդ յօդուածին վերջին հատուածին համեմատ մահուան դատապարտուեցան փախստականներէ Աչոտ, Անդրանիկ, Սմբատ, Լէօն եւ Յակոբ։

58րդ յօդուածին համեմատ ցկեանս բերդարգելութեան՝ փախստականներէն կարապետ Ամէմեան, Գէորգ Աբէթեան, Սնդրաք, Գէորգ Երլանճեան, Զօլագ Նիքօղի, Անդրանիկ (տատղճադործ), Ալէքսի Գարամիտաքի, Մկրտիչ եւ Յակոբ։

Ներկայ ամբաստանեալներէն, նոյն յօդուածին համեմատ ցկեանս բերդարգելութեան Տիգրան եւ եղբայրը Անդրէաս Նալբանտեան, Յովհաննէս (Թէլէդրաֆճի), Վահան Պօզ Օղլը (ձկնորս), Մելքի Հանդէթեան, Տէլի Մարտիկ, Ռուբէն Գապագեան եւ Միհրան Գըլճեան։

Նոյն յօդուածին վերջին հատուածին համեմատ 3 տարուան բերդարգելութեան Յակոբ Վազարոսեան, Նազարէթ Խէրպէկեան, Աւետիս (Շամլը), Պօղոս Փափազեան, Սահակ Ալէքսան եւ ուսուցիչ Արտաշէս։

66րդ յօդուածին վերջին յաւելուածին համեմատ մէկ տարուան բանտարկութեան ուսուցիչ Մուշեղ, կարապետ Պալեան (անգլիական հպատակ), Յովհաննէս Տատեան, Խորէն (ժամագործ), Յարութիւն Սիմոնեան (Մանիսացի), Յովսէփ Գալուստեան (Մանիսացի), Մուրատ Յովհաննէսեան։

Անպարտ արձակուեցան՝

Աբրէին Ձիրմէճեան (Լօռէմիչցի), Լէօն Պօյաճեան (Մանիսացի), Յովհաննէս Գապագեան (Մանիսացի), Յակոբ Վանլեան (Մանիսացի), Տիրան Զարմայրեան (Մանիսացի), Յովհաննէս Սէվաայի (Մանիսացի), Լէօն Սահակ Ճանիկեան (Լօռէմիչցի), Վարպետ Յովհաննէս, Սարգիս Կըճեան, Սերովբէ (կօշկակար), Պաղտիկ (Մանիսացի), Խաչիկ Դերճինիկեան, Ղեւոնդ Աւագեան (Լօռէմիչցի), Յակոբ Ճանիկեան, Կարապետ Շահինեան, Յակոբ Յովհաննէսեան, Մարտիրոս Սարըեան, Թագուոր Պապկեան, Աբրէին Կէօնպէկեան, Հաճի Աբրէին (կօշ-

կակար), Սարգիս Գրյըճեան։

Ատեանին քարտուղարը վճիռը կարդալէ վերջ Վսեմ. Նախագահը դատապարտեալներուն զգաստութեան եւ համերաւթեան համար հայրական յորդորներով ազդու եւ գեղեցիկ խրատական մը խօսեցաւ ու ատեանը փակեց։

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄՆԱՑ ԿԱՌԱՆԴԷՆ։

✱ Քաղաքիս Ուսումն. խորհուրդը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ օրդեգրութեանց 1905-1906ի Գ. ցանկը։ Տիկնայք՝ Թովմաս Թովմասեան 1 սան, Յ. Պոստանճեան 1, Ղ. Ղօնճաեան 1 Քրիստոնէական Միութիւն 1, Յ Պալըքճեան 2, Թամ. Ոսկի 3։— Տիարք Զ. Սպարթալի 2 սան, Յ Պալըքճեան 2 Սեթ Ալանեան 1, Տիգրան Գասպարեան 1, Քրիստոնէական Միութիւն 1, Տօք. Տ. Սպարթալի 1, Ս Համբարձումեան 1, Յ. Պոստանճեան 1, Գ. Շէրպէճեան 1 Թամ. Ոսկի 5 1/2։

✱ Ներկայ ամսոյս 11ին կիրակի օր կ. Վ. ժամը 4.30 տեղի ունեցաւ Ազգ երկսեռ Մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը։

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

✱ Քաղաքս ժամանեց Եւրոպայէ Տէր և Տիկին Յակոբ Համբարձումեան։ Քաղաքէս մեկնեցան դէպի Եւրոպա՝ Տէր և Տիկին Սարգիս Թագուորեան, Տէր և Տիկին Տօք Պ. Կոստանդ, Տէր և Տիկին Սիմոն Զաքրեան, Այրի Տիկին Մարիամ Կարապետեան և Տիար Վահան Կարապետեան, Տէր և Տիկին Զաքարեան, Տիկին Զենոբի Գուլումճեան, Տիկին Սրբուհի Ագնաուրեան, Տիար Սահակ Գալումճեան և Օրդ. Սկֆէրեան, դէպի Սամսո Տիկին Ա. Պերկամալեան, Տիկին Թ. Ա. Պարթիզպանեան, Օր. Լ. Պ. Պարթիզպանեան և Տիար Մեսրոպ Նուպարեան, դէպի Կրետէ Տիար Յակոբ Միքայէլեան և Տիար Ներսէս Իլիքճեան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

✱ Ստացանք Ղևոնդ վրդ Դուրեանի «Զարս Աւետարանիչներուս ծագումն ու վաւերականութիւնը» անուն գրքոյկը Մատթէոսեան մասուր տպագրութեամբ, գին 100 փարա։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

✱ Ազգ. երկսեռ վարժարանաց՝ Տիարք Սիմոնեան եղբարք 1 Թամ. Ոսկի Տիար Յովհաննէս Պալասանեանի ամուսնութեան առթիւ։

✱ Ազգ. Հիւանդանոցին՝ Տօք. Տ. Թոփալեան 1 Թամ Ոսկի Տիար Յովհաննէս Պալասանեանի ամուսնութեան առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՄԱՑԻՒՍ ԱՄՍՈՒԱՆ

Կարապետ Ո. Ոսկանեան 1 պարկ 60 քաշ ալիւր.— Կարապետ Պողոսեան 11 քաշ հաց — Յակոբ Մաճառեան 10 քաշ հաց.— Եղբարք Ա. Գաղտաղլեան 2 քաշ հաց — Թադեպիտութենէ 18 քաշ հաց.—Արամայիս Մաթիքեան 17 քաշ գէօմիւր.— Յովհաննէս Մարտիկեան 6 քաշ քիրաչ.—Տիկին Մխիթար Ս. Մզլումեան 2 1/2 քաշ ձէթ.— Ներսէսեան որբանոցի և Աղքատախնամ Ընկերութեան ի նպաստ արուած դաշտահանդէսէ ատելցուք 150 ղուռուշէն անոշեզէն և ֆէնաքեա և 2 տոմէնոնա լէմոնատա, 120 տրամ չայ, 2 շիշ լեմոնատա —Մամբոտիմաճի 6 շիշ անաբոս.— Վահան Կարապետեան 1 գրեհ.— Ոմն 1 իրիկաճէօր, 1 վաբօրիզաճէօր և 1 գրեհ ապակիէ.— Ոմն 2 1/4 տիւզկենահ կտորներ.— Այրի Տիկին Կ. Մ. Պալեզեան 1 շրջանակ Ս. Լուսաւորչայ պատկերին.— Այրի Տիկին Խաչատուր Տարգիսեան 1 Աստուածաշունչ աշխարհաբար — Ստեփան Մկրտիչեան 1 պոմա 1 դալմա 1 բէսէր և 1 չափոյ — Յակոբ Մանուկեան 35 դահեկան ածո ի —Յովհաննէս Զաքրեան 175 դահեկան անցուկ — Կոշկակար արհեստաւորք իրենց տարեկան պաշտօն պատարագին առթիւ 394 դահեկան անցուկ։

ՎՐԻՊԱԿ— «Ա. Մամուլի նախորդ թիւով հրատարակուած Մ. Ա. Պարամեանի «Ներքաշնակութիւն» բանաստեղծութեան մէջ հետևեալ վրիպակները ապրած են

Գ. տունին Բ. տողին մէջ **ծերերու** բառը **ծիրերու** կարդալու է և
» » Գ. » » » **կայսերուն** » **լոյսերուն**։

Խմբ տիար Տ. Ա. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ ՈՐԴԻ ✱ Տպագրութիւն Մ. ՔԱՄՔՃԵԱՆ ՈՐԴԻ

ՑՈՒՑԱՆԵՐ

1. ԴՐԱՄԻ, ԿՇՌԻ ԵՒ ՉԱՓԻ

Ա. *Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր։*

Բ. *Կշիռները » » » »*

Գ. *Չափերը » » » »*

Դ. *Զանազան դրամոյ արժոդութիւնները։*

Ե. *Ընդգ. ոսկւոյ հազարերորդաց արժոդութիւնները։*

Զ. *Ցանձն ե՛ւ ի՛ր որ կը բացատրէ անգղ. դրամները փոխելու համար դիւրաւոր ձեռնարկ։ Այսպէս՝ միայն Մէկ թիւով բազմապատկելով՝ կրնայ ե՛ւ գտնել ո՛ւ ե՛ւ գումարի մը, ըսենք՝ ոսկի, շէյին և բէնա ընելը։ Եւ փոխադարձաբար՝ անգղ. դրամը ո՛ւ ե՛ւ դրամի վերածելու եղանակը, մշտ Մէկ գործողութեամբ։*

Գին 2 Ղրուշ

2. ՄԷՃԻՏԻԵԻ ՑՈՒՑԱԿ

Ա. *Մէճիտիէն տարբեր տեսակ դրամի վերածուած։*

Բ. *Զանազան դրամոյ արժոդութիւնները։*

ԾԱՆՕԹ.— *Այդ ցուցակին ՝ի՛ր կը ցուցնէ մէճիտիէն 1-100 մի առ մի և 200-50,000 chiffres ronds-ով ո՛ւ ե՛ւ դրամի մը քանակութիւնը. այսպէս՝ օրինակի համար ուզենք 64 մէճիտ և կ՛ուզենք գիտնալ որքա՞ն ադգ. ոսկի կ՛ընեն՝ ցուցամատին ծայրով մեռնի՝ պիտի գտնենք Լ. Ա. 10. 15.6 փրանքը նոյն գումարին կ՛ընէ 270,61 ան., եւ այլն։*

Գին 2 Ղրուշ

3. ԲԱԶՄԱՊԱՏԿԵԼԻ ԹԻՒԵՐ

Ա. *Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր։*

Բ. *Թուրքերէն, հայերէն, յոյդերէն և յունարէն բացատրութեամբ։*

Գին 2 Ղրուշ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դրամներու տեսակները — Սամ. ոսկին 100 դրուշէն, 125էն (*քամպիօ*) 128 1/2էն (*չիւրի ք. մէճիտ*), 135 1/2էն (*թարիճա*), մէճիտիէն 196էն (*ղրչ*), 20էն (*ոզլ*), 20 1/2էն, 22 1/2էն, 33էն (*ընթացիկ*)։ Ֆրանք, մարք, բուպլի, տոլար, գոռշէն և անգղ. ոսկի։

Կշիռներու տեսակները.— Անգղ. *թոննօ*, գադղ. *թոննօ*, անգղ. *կենդինար* (*cwt*), Նոր *կենդինար* (100 *քիլօկրամ*), Հին *կենդինար* (44 *օքքա*), *քիլօկրամ*, *օքքա*, *աֆիւնի չէքի*, *աֆիւնի չէքի* (5 0/0 *զեղչով, եւրոպիոյ համար*։)

Չափերու տեսակները.— *Չուխաճը արշընը, մէյմար արշընը, էնտազէ, մէթրօ և եարտա։*

ԳԻՆԵՐԸ

1 օրինակ 2 ղրուշ, 3 օրինակ 1/4 մէճիտիէ, 7 օրինակ 1/2 մէճիտիէ, 15 օրինակ 1 մէճիտիէ, 32 օրինակ 2 մէճիտիէ, 50 օրինակ 3 մէճիտիէ, 100 օրինակ 1 ոսկի Օսմ., 100էն վեր 20 հատ 1 մէճիտիէ։

Թղթատարական ծախսը մեր վրայ։

Գոյացած տոկոսքին 10 0/0 պիտի յատկացուի տեղւոյն Ազգ. երկ. վարժրնց։

Հասցէ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕԼՈՒՊԻՃԵԱՆ,
SARKIS BOLOUBÉYAN
Service des Quais — Smyrne

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Ն. Հ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԵՆ
ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ
Ց. ԱԼՓԻԱՐ
Ա. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
ՊՕԼՍՈՑ ԿԵԱՆՔԸ

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

Ք. ՔՍԷՆՕՓՈՒԼՕ & Ը՝

ՍԵՓ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Ք. ՔՍԷՆՕՓՈՒԼՕ ԵՒ Ը՝Ն.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ 23/9 ԱՊՐԻԼ 1906

Յուշադրութիւն

Գարնանաւ եւ Ամառուան նոր ապրանքներուն

ՈՒՆԻՍԹԻՐՆ
"WESTERN"
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1851ԻՆ

Այս անգլիական կարեւոր ընկերութիւնը կապահովէ ընդդէմ հրդեհի և ծովային վտանգներու։

Իզմիրի բոլոր գործակալը պատրաստած է յանուն ընկերութեանս ապահովագրեր կնքելու և ամէն արդարացի պահանջումներուն հատուցում տալու փութանակի և մեծ առատաձեռնութեամբ։

Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի եւ Այտընի կուսակալութեան
Մ. Ա. ԷՐՄԱՆ

ԷՔՍԷՍ "EXCESS"
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
կեդրոնատեղի
311 – 322 ՎԻՆՉԸՍԹԸՐ ՀԱՄՈՒՋ LONSON

Այս ընկերութիւնը կապահովէ հրդեհի դէմ, ծովային արկածները և կենդանիներու կեանքը։

ԷՔՍԹԱՅՆ ԵՒ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Այս գրկին գործակալութեանց գրասենեակները կը գտնուին Քարաքին վրայ, Առևտրական Սենեակի շէնքին մէջ թիւ 4։